

Konfucjusz, biografia

Jak głosi legenda, narodziny Konfucjusza zapowiedziało ukazanie się Ch`i Lin (麒麟) czyli Jednorożca. Mówią, że Jednorożec trzymał w pysku nefrytową tabliczkę z wygrawerowaną na niej przepowiednią:

„DZIECKO CZYSTE JAK KRYSZTAŁ NARODZI SIĘ, BY ZAPEWNIĆ CIĄGŁOŚĆ UPADAJĄCEJ DYNASTII CHOU, BY ZOSTAĆ KRÓLEM BEZ KRÓLESTWA”.

Istotnie, przywrócenie chwały dynastii Chou (周) (ok. 1100-221 r. p.n.e.) miało stać się życiową misją Konfucjusza, a właściwie K`ung Ch`iu (孔丘), urodzonego w 551 r. p.n.e. w Tsou¹ (鄒), małym miasteczku w państwie Lu (魯) w dzisiejszej prowincji Shantung (山東).

Długa i skomplikowana historia polityczna ludu Chou rozgrywała się początkowo wokół zbitki feudalnych państewek, których niejednorodność znajdowała odbicie w społecznej i kulturowej charakterystyce dynastii Chou. Rdzenny lud Chou pochodził od plemion na polu nomadycznych, ale ich dwunastowieczny podbój chińskich terytoriów stał się początkiem nowej ery - Chou stworzyli imperialną piramidę władzy narzuconą starożytnym Chinom, system który praktycznie bez zmian przetrwał niemal dwa tysiące lat.

Jednakże nawet niezrównana potęga zdobywców nie mogła sprostać ogromowi terytorium, którym przyszło im władać, i polityczna władza stopniowo stawała się domeną poszczególnych państw, a respekt dla centralnego ośrodka władzy - dworu Chou - odchodził w przeszłość wraz z systemem feudalnym.

Rozwój dynastii Chou był swego rodzaju paradoksem - w okresie tym postęp ludzkiej myśli sięga nieznanych dotąd wyzń, lecz równie daleko posuwa się dehumanizacja i nieuczciwość. Dynastia Chou była świadkiem narodzin orki wołami i jazdy konnej, wielkich systemów irygacyjnych, usprawnień budowy dróg i kanałów, rozwoju mennictwa i systemu pisma. Podczas tego okresu panowania dynastii, zwanego Północnym Okresem Chou (東周) (770-221 r. p.n.e.) kwitła kultura i sztuki piękne. W sztukach zdobniczych pojawiły się nowe motywy ilustracyjne, jak choćby sceny łowieckie, stanowiące swego rodzaju artystyczny kamień milowy.

Rozpad feudalizmu i powstanie niezależnych państw zrodziły nową klasę posiadaczy ziemskich i kupców, a w jej postaci - bogate źródło mecenasów sztuki. Nastąpiły czasy pięknego rękodziela w brązie i lacy, malowanego jedwabiu, inkrustacji złotych, srebrnych i nefrytowych, zastosowania kamieni półszlachetnych. Nuworysze pragnęli wypełnić pustkę życia najbardziej ekstrawaganckimi owocami swego bogactwa, wspierając produkcję biżuterii, sprzętów domowych i mebli, broni i akcesoriów pogrzebowych.

Ostentacja ich stylu życia pozostawała w głębokim kontraście w stosunku do biedy i zacofania większości zwykłych ludzi, którzy bywali na dodatek ofiarami niewolniczej pracy. Władzę trzymała pewnie w garści wykształcona, ale w masie swej bezduszna, klasa nowych arystokratów, z których wielu nadużywało swoich przywilejów, korzyści i przyjemności czerpiąc z najbardziej niktzemnej profesji: prowadzenia wojen. Zimna obojętność władzy na niedolę społeczeństwa stworzyła sytuację, w której nabrzmiałe społeczne kontrasty sąsiadowały z małostkową zazdrością i politycznymi przepychankami między państwami i przywódcami, oszustwami, dekadencją i korupcją. Zarówno czasy, jak i ludzie w nich żyjący, rozpaczliwie wyglądali nowego kierunku i sensu życia.

Jako dziecko Konfucjusz prawdopodobnie wykazał się wrażliwością i spostrzegawczością ponad swój wiek, wybierając swoje ulubione zabawki spośród rytualnych naczyń, używanych w jego czasach podczas oficjalnych ceremonii i rytuałów². Jego rodzina była niezbyt zamożna, jednakowoż przypisywano mu arystokratyczne pochodzenie.

Jego ojciec, Shu-Liang Hê (叔梁紇), był sędzią, który zdobył sobie też pewną sławę jako wojskowy, ożenił się z matką Konfucjusza, Yen Chêng Tsai (顏徵在), pochodzącą podobno od Po Ch'in (伯禽), najstarszego syna Księcia Chou (周公) zwanego Chi (姬).

Mając piętnaście lat, Konfucjusz postanowił podporządkować swoją energię dążeniu do wiedzy³ i być może już wtedy w głębi serca hołubił szlachetnego ducha reform i sprawiedliwości dla wszystkich, ideały, którym był wierny przez całe pozbawione złudzeń życie.

Wzrastając w relatywnym ubóstwie, Konfucjusz oglądał świat z perspektywy człowieka, który doświadczył brutalnej rzeczywistości. Miał zaledwie trzy lata, gdy umarł jego ojciec, wychowywany był przez matkę i musiał iść do różnych prac, by pomóc w utrzymaniu rodziny. W różnych etapach życia człowiek, którego przeznaczeniem było stać się najbardziej szanowanym chińskim filozofem, wykorzystywał swoje talenty jako pasterz owiec i krów, urzędnik i księgowy⁴.

W wieku 19 lat Konfucjusz ożenił się z młodą dziewczyną imieniem Chi-Kuan (亓官). Rok później urodził się ich najstarszy syn, K'ung Li (孔鯉).

W wieku lat 22 Konfucjusz zapoczątkował działanie, można rzec, pierwszej prywatnej szkoły, przedstawiając słuchaczom swoje ideały ludzkiego zachowania, rządów i sprawiedliwego prawa. Być może najistotniejsze w tej działalności było jego przekonanie o znaczeniu wykształcenia ludu, wynikające z głębokiego szacunku dla nauki, i świadomość, że tylko dzięki edukacji można osiągnąć prawdziwą równość między ludźmi. Wierzył, że wszechstronne wykształcenie stanowi o pełni istoty ludzkiej, przykładając w tym podejściu równie wielką wagę do moralnych i etycznych aspektów edukacji, jak do jej aspektów literackich.

Wyjawszy drewnianą rzeźbę przypisywaną jego uczniowi Tzū Kung (子貢), nie dysponujemy żadną podobizną Mędrca. Jednakże z zapisów jego rozmów i dyskusji zawartych w Lun Yü wylania się portret człowieka o nadzwyczajnie dostojnym zachowaniu, pełnych wdzięku ruchach, oficjalnego i poważnego, lecz pełnego współczucia. Konfucjusz był obdarzony ogromną elokwencją i oświecony zaiste nad miarę swoich czasów.

Źródeł inspiracji szukał w przeszłości, w postaci legendarnego przywódcy - Księcia Chou, architekta dynastii Chou. W swojej wizji reform Konfucjusz opowiadał się za sprawiedliwym prawem dla wszystkich jako podstawą życia w idealnym świecie, gdzie panują humanistyczne zasady, grzeczność, synowskie posłuszeństwo oraz cnoty spolegliwości, prawości, lojalności i zaufania.

Zgodnie z jego wizją rządu, każdy obywatel państwa winien mieć wyznaczony tytuł lub rolę i trzymać się tej roli w wielkim życiowym planie; każdy rządzący powinien tedy być spolegliwy, zapewniać ludowi godziwy standard życia i propagować moralną edukację i obyczaje. Jako doskonale przykłady spolegliwych władców przedstawiał legendarnego Cesarza Yao (堯) (ok. 2300 r. p.n.e.) i jego sukcesora, Cesarza Shun (舜) (ok. 2200 r. p.n.e.), których sławiona podaniem mądrość i współczucie były szeroko znane, a o ich rządach mówiono, że zapoczątkowały „złoty wiek starożytności”.

Konfucjusz był przekonany, że przyjęcie jego punktu widzenia przez rządzących pozwoli na zrealizowanie utopijnej wizji „stanu wspólnoty” i położy podwaliny dla pokoju między ludźmi.

Konfucjusz, jak było to przyjęte w jego czasach, uprawiał szlachetne sztuki, spośród których muzyce przypisywał rolę klucza do uniwersalnej harmonii. Według Konfucjusza muzyka była zwierciadłem prawdziwej natury człowieka, odbijającym jego prawdziwy charakter, demaskującym fałsz i hipokryzję. Uważał również, że istota obyczajów powinna być duchowej raczej niż fizycznej natury, nawiązując niewątpliwie do wystudiuwanej formalności praktyk obrzędowych swoich czasów.

Siła retoryki Konfucjusza zgromadziła wokół niego rosnącą grupę zwolenników, która z czasem osiągnęła liczbę trzech tysięcy, a spośród których siedemdziesięciu dwóch można nazwać jego najlepiej wykształconymi uczniami.

Za życia Konfucjusza miały miejsce ciągle polityczne spory między państwami. W Lu, państwie w którym żył, władza polityczna przeszła z rąk rządzących w ręce trzech szlacheckich rodów: Mêng-Sun (孟孫), Shu-Sun (叔孫) i Chi-Sun (季孫)⁵.

Postulaty społecznego i moralnego odrodzenia głoszone przez Konfucjusza nie spotkały się z szeroką aprobatą, zwłaszcza we wpływowym sferach, a jego gorące pragnienie wprowadzenia w życie swoich ideałów na rządowym stanowisku nie doczekało się realizacji. Dlatego też w wielu trzydziestu pięciu lat opuścił rodzinne państwo Lu i towarzysząc uchodzącemu Księżciu Chao (昭公), przegranemu w ostrym starciu o władzę, udał się do państwa Ch'i (齊), gdzie zamieszkiwał przez następne osiem lat.

Powróciwszy do Lu w wieku czterdziestu trzech lat, Konfucjusz rozpoczął prace nad kompilacją i wydaniem dzieł literackich, które później obdarzono wspólnym mianem sześciu klasyków. Oto ich tytuły: Ody (《詩經》), Księga (《書經》), Księga Przemian (《易經》), Księga Obyczajów (《禮經》), Księga Muzyki (《樂經》) i Kroniki Jesieni i Wiosny (《春秋》)⁶.

Ostatecznie pięćdziesięciojednoletni wówczas Konfucjusz został mianowany głównym urzędnikiem miasta Chung Tu (中都) w Lu. Poczynał sobie tak dobrze, że w rok później otrzymał nominację na stanowisko Urzędnika Robót Publicznych, a następnie Najwyższego Urzędnika Wymiaru Sprawiedliwości państwa Lu⁷.

Ale jego kariera polityczna trwała dość krótko. Około 497 r. p.n.e. opuścił Lu po raz drugi w towarzystwie najbardziej oddanych zwolenników, prawdopodobnie zdegustowany duchowymi i moralnymi brakami, które dostrzegał u przedstawicieli władzy i swoich kolegów urzędników.

Kolejne trzynaście lat życia Konfucjusza to podróże od państwa do państwa⁸ w poszukiwaniu idealnej podstawy, na której mógłby wprowadzić w życie swoje ideały. Jednak taka wydawała się nie istnieć.

Starzejący się i coraz bardziej zmęczony, wrócił raz jeszcze do Lu w 484 r. p.n.e. Miał wtedy sześćdziesiąt osiem lat i, choć prawie całkowicie załamany złem, którego doświadczył od brutalnego i cynicznego świata, ciągle wierny był swoim najwyższym ideałom. Ciągle nauczał, a mądrość jego słów, dokumentowanych przez jego zwolenników, żyć będzie wiecznie, jako nieśmiertelna spuścizna dla przyszłych pokoleń.

Konfucjusz zmarł w 479 r. p.n.e. i został pochowany w Ch'ü Fu (曲阜). Dziś, na miejscu jego pochówku znajduje się zapierający dech w piersiach swoim pięknem Las K'ung (孔林), który, jak głosi legenda, rozrósł się z kilku drzew, zasadzonych przez uczniów Konfucjusza w hołdzie jego pamięci, obecnie pokrywając obszar gruntu o przeszło ośmiokilometrowej średnicy.

Podobnie rozkwitał konfucjanizm, od swoich początków w okresie klasycznym (550-200 r. p.n.e.), przeżywszy i ostatecznie przewyciężywszy inne szkoły myślenia w 140 r. p.n.e., kiedy to został oficjalnie uznany za jedyną filozofię.

Jednak sam Konfucjusz został doceniony dopiero w 5 r. n.e., kiedy Cesarz P'ing (平帝) z dynastii Han (漢) uhonorował go pośmiertnie, nazywając „szanownym i doskonałym”. Ostateczne zaszczyty miał Mędrzec otrzymać wieki później, w 739 r. n.e., kiedy Cesarz Hsüan (玄宗) z dynastii T'ang (唐) złożył hołd jego literackiej doskonałości i przyznał mu specjalny tytuł „wspaniałego”.

W czasach dynastii Ch'ing (清) Cesarz K'ang Hsi (康熙) (panujący w latach 1736-1795 n.e.) uhonorował Konfucjusza tytułem „Wielkiego Mistrza Wszech czasów” (萬世師表) i niewykluczone, że był to najbardziej trafiony hołd dla człowieka, którego mądrość kierowała życiem i umysłami mieszkańców Chin przez ponad dwa tysiące lat, a złote nici jego moralnej i politycznej filozofii wplatają się trwale w wielobarwną tkaninę uniwersalnej kultury.

Przypisy końcowe

- ¹ Zob. Lun Yü, ROZDZIAŁ TRZECI, wers 15; Zapiski Historyczne, „Życie Konfucjusza” (Shih Chi, K'ung Tzū Shih Chia), Szū-Ma Ch'ien (ok. 140-? r. p.n.e.)
- ² Zob. Zapiski Historyczne, „Życie Konfucjusza” (Shih Chi, K'ung Tzū Shih Chia), Szū-Ma Ch'ien (ok. 140-? r. p.n.e.)
- ³ Zob. Lun Yü, ROZDZIAŁ DRUGI, wers 4
- ⁴ Zob. Lun Yü, ROZDZIAŁ DZIEWIĄTY, wers 6; Mencjusz (Mêng Tzū), ROZDZIAŁ PIĄTY, Część Druga, wers 5
- ⁵ Zob. Lun Yü, ROZDZIAŁ TRZECI, wers 2
- ⁶ Zob. Lun Yü, ROZDZIAŁ DZIEWIĄTY, wers 14; Zapiski Historyczne, „Życie Konfucjusza” (Shih Chi, K'ung Tzū Shih Chia), Szū-Ma Ch'ien (ok. 140-? r. p.n.e.)
- ⁷ Zob. Zapis Obyczajów, (Li Chi, T'an Kung); Zapiski Historyczne, „Życie Konfucjusza” (Shih Chi, K'ung Tzū Shih Chia), Szū-Ma Ch'ien (ok. 140-? r. p.n.e.)
- ⁸ Zob. Mądrość Konfucjusza, Tom I, Ilustracje, Tablica 16: „Podróże Konfucjusza do różnych państw ok. 517- 484 r. p.n.e.”.